

A Mesterdalnok — és a költő

Rónay György költői életművét két gondosan összeállított kötet őrzi: a *Mérleg* (Válogatott versek 1931—1972) s a már posztumusz *Szérű* (Összegyűjtött versek). Mind a kettőnek a közepe táján található *A Mesterdalnok lázadása* című költemény. 1962 májusából való, kötetbe először *A város és a délibáb* megjelenésekor került, az *Ars poetica* című ciklus záródarabjaként. A *Szérű*ben maga lett címadója egy — öt költeményből álló — ciklusnak. A köteteket lapozva újra meg újra ráakadunk, s amikor a többi vers ízlelgetése közben ismételten elolvassuk, mind fontosabbnak találjuk. Rövid vers, hadd idézzem:

*Tudok minden szabályt. Tudok minden kivételt.
Megrágtam minden ízt. Elég volt. Kiköpöm az ételt.*

*Zabáltam a szépet, s rángott a gyomrom undorában.
Habzsoltam rá a rútat, s azt is kiokádtam.*

*Hajlékony hangon énekeltem, és öklendeztem utána.
Nem akadt jótét lélek, hogy egy marék trágyát vágjon a pofámba.*

*Földhöz csapnám a lantomat, beletaposnám a sárba.
Hiába. Vállamra nőtt. Mint madárnak a szárnya.*

Felületes olvasó azt hihetné, hogy ez a vers a költő önbizalmának pillanatnyi megingásáról tanúskodik. *Önéletrajzi töredékében* s a *Júdás könyvéhez* írott *Utószavában* egyaránt idézi Rónay György azt a gyermekkori emlékét, hogy a kakucsi kastély gyerekszobájából, amelyben nevelkedett, szeretett kiszökni „a park mohos / léckerítésén át, valamely mozgó lécet félretolva / a majorba, szutykos kis suhancokkal dinnyést játszani”. Nem ez a gyerekkori vágy éled-e újjá a *Mesterdalnokban*?

Ha ezen a nyomon igyekszünk értelmezni az idézett költeményt, eszünkbe juthat Rába György emlékezetes megállapítása, amellyel Rónay költészetének fontos jellegzetességére mutat rá: „Ha lírájának mai költészetünk legfelső szintjét képviselő művészetét jámbor olvasó és gyanakvó kritikus eddig nem méltányolta valódi értéke szerint, ezért elsősorban az a közönség és irodalomtudomány felelős, mely manapság épp legfőbb erényeire kevésbé fogékony” (*A modernség klasszicizálása: a Csönd-herceg és a nikkei szamovár* című kötetben). Vajon nem arról szól-e a vers, hogy maga a költő megundorodik — s ha erény is, szeretne szabadulni — attól, ami miatt ez a „közönség” és ez az „irodalomtudomány” egy csöppet idegenkedik tőle, amit az átlagos ízlés nem méltányol eléggé, vagy épp gyanakodva néz?

A költői életmű egészének ismeretében ezt az értelmezési lehetőséget — bármily kínálkozó is — el kell utasítani. Sokkal többről van itt szó, mint a

költői öntudat pillanatnyi, múló megrendüléséről! Evangéliumi eszmélés ez, amikor a „gazdag” félni kezd a gazdagságától, s egészen mélyen, egészen őszintén, nem kalandvágyból és nem az emberek kedvét keresve vágyakozni kezd arra, hogy szegény legyen. Pontosabban nem is *kezd*, hiszen ez a vallomás egy olyan alapérzésről ad számot, amely nem a vers megírásakor „tör rá” a költőre, hanem állandóan jelen van benne, nyugtalanítja, keserűséggel tölti el.

A vers igazi nagysága és érdekessége azonban nem ez a vallomás, hanem a befejező sor, a maga három mondatával és hátravetett záróképével. Az előbb leírtam az *evangéliumi* szót. Itt most megint a kereszténység ősi — és sokakban bizalmatlanságot keltő — szókincséhez kell fordulnom. Ez a gyönyörű csattanó a költő *alázatosságának* kifejezője. Milyen gorombán tagadta meg, próbálta kiöklendezni magából a „mesterség” kincseit, amelyek vele születtek! S a vers végén nemcsak azt mondja el, hogy minden haszontalan, hogy képtelen más lenni, mint ami; hanem egy gyönyörű képpel végül is elfogadja, amit odáig elutasított.

A gazdagság (tehetség, mesterségbeli tudás) lehet csapás, teher, de akit „megvert vele az Isten”, annak nem az a dolga, hogy berzenkedjék ellene. El kell fogadnia, akkor szárnyá válhat — legalább egy-egy ünnepi pillanatban.

Ha így értelmezzük ezt a szokatlan erejű és személyességű vallomást, lámpásként megvilágítja Rónay György egész életművét, nemcsak költői, lírai hagyatékát, hanem az esszéit is. Anélkül, hogy magát a szót sokat emlegette volna, nem ez az alázatosság vezette-e kritikusi és irodalomtörténetírói munkában? Nem valami ilyesmit kért-e számon elsősorban azokon, akiknek művét vizsgálhatta?

Nyolcvan éve született. Élhetne még, s bizony nem egyszer nagyon hiányzik. Mit szólna mai vitáinkhoz? Hogyan írna kritikát azokról a versekről, regényekről, amelyek most kerülnek olvasó asztalunkra? Beállna a közéletbe, a politikai vitákba, vagy visszahúzódna tőlük? Ezek a kérdések nemcsak üresek, de félrevezetők is. Elő kell vennünk az írásait; ha valóban kíváncsiak vagyunk rá, azokból megtudhatjuk, miről mit mondana. Távolodik tőlünk, de nem veszít elevenségéből. Naplója mellett jó volna kötetbe gyűjtve olvasni politikai cikkeit is. Befejezett, véglegesre csiszolt esszéi mellett az olvasónaplókat, amelyeket épp a Vigiliában közölt. Versei közt bolyonghatunk: ami tíz éve tetszett, ma megriaszthat, s amire azelőtt nem figyeltünk, azt idő múltán talán meg is szeretjük.

Vas István írta róla: „Amikor úgy hallottam emlegetni: katolikus költő — kissé megütődtem. Nem szerettem a „költő” szó előtt az ilyen, irányra utaló, világnézeti, hogy mai szót használjak, elkötelezettségi jelzőket: lefokozásnak éreztem őket.” Megemlékező írása végén — amellyel húsz évvel ezelőtt a hatvanéves Rónay Györgyöt köszöntötte — visszatér ehhez az őt sokáig nyugtalanító kérdéshez. „Évekbe telt, amíg rájöttem, hogy katolicizmusa mégis jelen van minden műfajában — csak éppen észrevétlenül, mint a póruslélegzés... Művészetét, a kritikáit... nem ez a szó legszorosabb értelmében vett katolikus, azaz egyetemes szeretet és megértés hatja át? De hiszen azért volt már a dolgok kezdetén is éppen ő az, akiben a mi furcsa nemzedékünk meg tudott — meg tudott volna — egyezni.”

Lám: egy másik evangéliumi vonás Rónay portréjához, talán nem is idegen attól, amelyet mi próbáltunk felfedezni.